

๖. ความผูกโกรธตั้งไฟสุมขอน

○ โกรธ คือ ความโกรธ

โกรธ ท่านแปลว่า “โกรธ” รุนแรงน้อยกว่าโทสะ โกรธเป็นเพียงความเคืองหรือขุ่นเคืองเท่านั้น และก็เช่นเดียวกับอุปกิเลสทุกข้อ เช่นเดียวกับความทุกข์ทั้งปวง ความโกรธเกิดจากการคิดปรุงแต่ง ขณะใดไม่มีความคิดปรุงแต่งชั่วๆ ตนเองให้โกรธ ขณะนั้นความโกรธจักไม่เกิด

ดังนั้น เมื่อเกิดความโกรธขึ้นในผู้ใด หรือเกี่ยวข้องกับเรื่องใดสิ่งใด พึงมีสติรู้ตัวตนเองเป็นผู้คิดปรุงแต่งให้ความโกรธนั้นเกิดขึ้น ผู้คิดที่แท้จริงที่ทำให้ตนโกรธจึงหาใช่ใครอื่น เป็นตัวของตัวเองแท้ๆ

○ ความโกรธ เปรียบดังควันหมอกที่จางกว่าโทสะ

ความโกรธหรือความขุ่นเคืองจะเกิดขึ้นด้วยความคิดปรุงแต่งไปต่างๆ เช่น เขาว่าเรา เขาทำไม่ถูกใจเรา เขาไม่ให้ของที่เราชอบใจ ดังนี้เป็นต้น เป็นการคิดปรุงแต่งที่ไม่รุนแรงเท่าที่ก่อให้เกิดโทสะ

ความรู้สึที่เกิดจากการคิดปรุงแต่งนั้นจึงเบากว่า เป็นเพียงความโกรธ ไม่ถึงเป็นโทสะที่เป็นความร้ายกาจ ความโกรธจึงเปรียบดังควันหมอกที่จางกว่าโทสะ ปิดบังความประภัสสรแห่งจิตไม่มีดมิดเท่าโทสะ

○ เจริญเมตตา ขจัดหมอกมัวแห่งความโกรธได้

เมตตาที่ดับความคิดปรุงแต่งให้เกิดโทสะ จักดับความคิดปรุงแต่งให้เกิดความโกรธได้ง่ายกว่า การเจริญเมตตาจึงเป็นการขจัดหมอกมัวครอบคลุมความประภัสสรแห่งจิตถึงสองชั้น คือทั้งที่เป็นหมอกมัวแห่งโทสะ และทั้งที่เป็นหมอกมัวแห่งความโกรธ เปิดทางให้ปรากฏความประภัสสรสวยงามแห่งจิตยิ่งขึ้น เมตตากำจัดโทสะและความโกรธได้ จึงกำจัดความผูกโกรธได้ด้วย

○ อุปนาค คือ ผูกโกรธไว้

อุปนาค ท่านแปลว่า “ผูกโกรธไว้” มีความหมายตรงไปตรงมาว่า ไม่ยอมเลิกโกรธ เก็บความโกรธฝังไว้ในใจนานๆ กาลเวลาผ่านไป แล้วเหตุที่ทำให้คิดปรุงแต่งจนเกิดความโกรธ ก็ล่วงเลยไปแล้ว แต่ยังจดจำนำไปคิดปรุงแต่งให้กลับเกิดความโกรธในเรื่องเดิมสิ่งเดิมได้อีก ไม่รู้แล้ว

ให้ความร้อนแก่ตนเองไม่รู้สิ้นสุด ยังหมอกวนให้ปกปิดความประภัสสรแห่งจิตตนไว้ด้วยปัญญา จึงไม่รู้ว่าจิตอันประภัสสรของตนนั้นมีค่าหาควรสร้างความคิดปรุงแต่งใดๆ ให้เป็นหมอกมัวมาปกปิดเสียไม่

○ ความผูกโกรธดั่งไฟสุมขอน

ไฟสุมขอนมีความร้อนกรุ่นอยู่ตลอดเวลาเป็นเช่นไร ความผูกโกรธไว้ก็เป็นเช่นนั้น เผลอร้อนกรุ่นอยู่เช่นนั้น แตกต่างกันเพียงที่ไฟสุมขอนร้อนอยู่ที่ขอนไม้ แต่ความผูกโกรธร้อนอยู่ในหัวอก

○ ดับความผูกโกรธเสียได้ จิตใจแจ่มใสเยือกเย็น

การดับไฟสุมขอน ต้องใช้น้ำราด ไฟดับสนิทแล้วขอนก็มอดไหม้ ทั้งความสกปรกและเเทอะหลงเหลืออยู่ แต่การดับความผูกโกรธ ใช้สติปัญญาหยุดความคิดปรุงแต่งเท่านั้น ความผูกโกรธก็จะดับ นอกจากจะไม่หลงเหลือความสกปรกอยู่หลังการดับความผูกโกรธ ยังจะมีความผ่องใสเยือกเย็นอีกด้วย

○ ไม่มีประโยชน์อะไรเลย ในความผูกโกรธ

เพราะไม่ใช้สติ ไม่ใช้ปัญญาคิด จึงไม่ได้ความรู้สึกที่ถูกต้อง ว่าความโกรธก็ตาม ความผูกโกรธก็ตาม ทำให้เราร้อนปราศจากความสุขความเย็น ไม่มีประโยชน์อะไรเลยในความโกรธ หรือความผูกโกรธ

ปัญญาก็เกิดไม่ได้ เพราะปัญญาคือแสงสว่าง ความโกรธและความผูกโกรธคือความมืด ความมืดมากเพียงไรแสงสว่างก็จะถูกกีดกันมากเพียงนั้น

และแม้ว่าปัญญาน้อยเสียเท่านั้น ย่อมไม่เห็นว่าเป็นเจ้าของสมบัติที่มีค่าพันพรรณา หาได้ใส่ใจที่จะนุคนอมสักน้อยหนึ่งไม่ สมบัติอันนั้นเป็นของเราทุกคน คือจิตที่แจ่มใสประภัสสร

○ มักจะ คือ ลบหลู่คุณท่าน

มักจะ ท่านแปลว่า “ลบหลู่คุณท่าน” ลบหลู่ คือดูหมิ่น ดูถูก คุณคือความดี ลบหลู่คุณท่านก็คือ ดูถูกดูหมิ่นความดีของท่านที่ท่านได้ทำแล้ว ในขอบเขตแคบๆ ก็เฉพาะที่ท่านแล้วแต่คน แต่ที่จริงควรหมายถึงกว้างขวางจึงจะสมควร คือหมายถึงความดีที่ท่านได้ทำแล้วแก่ผู้ใดก็ตาม

ลบหลู่คุณท่านน่าจะหมายถึงลบหลู่คนมีความดีทั้งหลาย ที่ตนได้รู้ได้เห็นความเป็นคนดีของท่านแล้ว ไม่ว่าจะเป็นการแสดงความดีต่อผู้ใดแม้ไม่ใช่ต่อตนโดยตรง ผู้ที่รู้เห็นอยู่ว่าท่านมีคุณมีความดีประจักษ์แก่ใจ

แต่พยายามลบหลู่ท่านด้วยความคิดปรุงแต่งที่ชั่วที่ร้าย มีใจที่ตีที่งาม ย่อมให้ความหมองมัว และความหมองมัวนั้นก็ เป็นดังหมอกห่อหุ้มปกคลุมจิตที่มีธรรมชาติประภัสสรวริสุทธิ์ มิให้ปรากฏความประภัสสร คือสว่างแพรวพราย งดงามเป็นความสุขความเย็นแก่เจ้าตัว

○ ความลบหลู่คุณท่าน เปรียบได้กับอกตัญญู

อันความลบหลู่ท่านนั้น ก็เป็นความหมายทำนองเดียวกับอกตัญญูไม่รู้คุณท่านนั่นเอง ความรู้สึกเช่นนี้เป็นความรู้สึกที่ต่ำ เสรีหมอง ไม่มีผู้ใดยกย่องความอกตัญญู แต่ไม่ใช่ทุกคนไปที่รู้ตัวและไม่ยกย่องตนเอง เมื่อตนเองมีความอกตัญญู

○ ความกตัญญูเท่านั้น กำจัดความลบหลู่คุณท่านได้

ความรู้สึกสำนึกในบุญคุณที่ตนได้รับเท่านั้น ที่จะกำจัดความลบหลู่คุณท่านได้ ความรู้สึกคุณหรือความกตัญญูเป็นเครื่องหมายของคนดี ความกตัญญูจึงไม่เป็นเหตุแห่งความเสรีหมองห่อหุ้มความประภัสสรแห่งจิต ตรงกันข้ามเป็นเครื่องทำลายความเสรีหมองสกปรกของความอกตัญญูลบหลู่คุณท่าน

ผู้มีปัญญาเพียงพอจะสามารถหยุดความคิดปรุงแต่งใดๆ ก็ตามอันจักก่อให้เกิดความลบหลู่คุณท่าน

บุญชนคนยังมีกิเลส แม้จะเป็นกัลยาณบุญชนคือเป็นคนดี ก็ย่อมมีเวลาที่จะทำผิดทำไม่ดีด้วยกันทั้งนั้น การเพ่งความผิดความไม่ดีของกัลยาณบุญชนจนทำให้ไม่เห็นคุณของท่าน ย่อมเป็นเหตุให้เกิดความลบหลู่คุณท่านได้

○ บัณฑิตผู้เพ่งโทษตนเอง เป็นผู้ไม่ลบหลู่คุณท่าน

บัณฑิตเพ่งโทษตนเองไม่เพ่งโทษคนอื่น บัณฑิตจึงเป็นผู้ไม่ลบหลู่คุณท่าน เป็นผู้มีปัญญารุ่งขึ้นเป็นลำดับได้ด้วยไม่มีความมีคัมภีร์แห่งอุปกิเลสข้อ ลบหลู่คุณท่านมาพรางไว้ไม่ให้ปรากฏความประภัสสรแห่งจิต อบรมกตัญญูกตเวทีตาธรรมให้อย่างยิ่งจะทำลายอุปกิเลส ข้อลบหลู่คุณท่านได้

○ ปลาสะ คือ ตีเสมอ ยกตนเทียมท่าน

ปลาสะ ท่านแปลว่า “ตีเสมอ คือยกตัวเทียมท่าน” ก็เกือบจะท่านเองเดียวกับลบหลู่คุณท่านนั่นเอง ผู้ใหญ่ที่มีความดีมากมีวาสนาบารมีสูงย่อมสูงกว่าผู้น้อยที่มีความดีน้อยมีวาสนาบารมีต่ำ ผู้น้อยที่รู้ดีว่าตนมีภาวะฐานะเช่นไรท่านมีภาวะฐานะเช่นไร

แต่ก็แสดงออกให้เห็นที่รู้เห็นว่าตนทัดเทียมท่าน เสมอกับท่าน เช่นนี้เป็นการสื่อแสดงถึงความคิดที่จะยกตัวที่ต่ำให้สูง

โดยไม่ได้ทำคุณงามความดีหรือสร้างวาสนาบาปมีเช่นท่านเป็นความคิดปรุงแต่งที่สกปรกเบาปัญญา นำพาให้เกิดอุปกิเลสห่อหุ้มจิตมิให้ความประภัสสรที่มีอยู่ปรากฏออกสว่างไสวได้

○ ความคิดปรุงแต่งที่ชั่ว ที่ไม่ดี ที่ต่ำ ที่สกปรก ทำให้เกิดความลบหลู่ท่าน

อันความลบหลู่คุณท่านก็ตาม ยกตัวเทียมท่านก็ตาม นอกจากจะเกิดจากความคิดปรุงแต่งที่ชั่วที่ไม่ดีที่ต่ำสกปรกจนทำให้เป็นความเศร้าหมองพรางความประภัสสรแห่งจิตไว้ชั้นหนึ่งแล้ว ผู้มีปัญญาทั้งหลายที่รู้เห็นความเป็นผู้ลบหลู่คุณท่านและยกตัวเทียมท่านย่อมตำหนิ

ตำหนินี้แหละจะทำให้ผู้ถูกตำหนิคิดปรุงแต่งให้เป็นโทษะบ้าง โกรธบ้างและอาจถึงผูกโกรธบ้าง ล้วนเป็นอุปกิเลสที่จะรุมเข้ามาบังความประภัสสรแห่งจิตทั้งสิ้นเป็นการปิดบังหลายชั้นหลายซ้อน โอกาสที่ความประภัสสรบริสุทธิงดงามจะปรากฏออกมาย่อมยากนัก เจ้าของจิตนั้นจึงยากจะเห็นค่าแห่งจิตของตน

○ ผู้มีปัญญารู้ความไม่ถูกไม่ชอบทุกอย่าง ย่อมไม่ทำความไม่ถูกไม่ชอบนั้น

ผู้ยกตนเทียมท่านจะต้องมีความคิดปรุงแต่งที่ยั่วยุ่มาก่อน ถ้าไม่มีความปรุงแต่งยั่วยุ่เพียงพอให้ยกตนเทียมท่านจะไม่มีการยกตนเทียมท่าน ผู้มีปัญญาแม้มีสติรู้ว่าตนกำลังคิดปรุงแต่งให้ยกตนเทียมท่าน จะพยายามหยุดความคิดปรุงแต่งอัน ไม่ถูกไม่ชอบนั้น

เพราะผู้มีปัญญาย่อมรู้ว่าความไม่ถูกไม่ชอบทุกอย่างไม่ว่าจะเป็นการคิดการพูดการทำ ย่อมไม่ให้ผลดี ผู้มีปัญญาย่อมไม่ทำความไม่ถูกไม่ชอบนั้น

คนอื่นจะยั่วยุ่ให้คิดพูดทำอะไร ถ้าตัวเองไม่นำคำยั่วยุ่นั้นไปยั่วยุ่ให้คิดปรุงแต่งตามไป ย่อมไม่เกิดผล เช่นใครอื่นจะยั่วยุ่ให้ยกตนเทียมท่านด้วยการยกยอปอปั้นต่างๆ แต่ถ้าตัวเองไม่คิดปรุงแต่งว่าตนเป็นจริงดังคำของเขานั้น

คำของคนอื่นก็ทำให้เกิดผลไม่ได้ ความคิดปรุงแต่งจึงสำคัญที่สุด สร้างอุปกิเลสก็ได้ ทำลายอุปกิเลสก็ได้ ปราบปรามจะได้พบความประภัสสรแห่งจิตตน จึงต้องระวังความคิดปรุงแต่งให้ดี